

Prugberger Tamás

**Reflexió Sárközy Tamásnak
A túlzások dialektikája című
írására a *Kik támadják
Magyarországot és miért?*
című könyv tükrében**

**Reflection on the “*Dialectics of Exaggeration*”
by Tamás Sárközy in Light of the Book
“*Who Attack Hungary and Why?*”**

Összefoglalás

A 2012 nyarán Tóth Gy. László, Lentner Csaba és Zárug Péter Farkas szerzői kollektívától a Kairosz Kiadónál megjelent fenti című könyvhöz¹ Sárközy Tamás jogászprofesszor mondanivalóját hét téma köré csoportosítva szólt hozzá.² A hét témakörben a szerző nem a könyvvel, hanem a könyv által tárgyalt kormányzati tevékenység egyes megnyilvánulási formáival és döntéseivel, valamint hazai és nemzetközi ki-

PROF. DR. PRUGBERGER TAMÁS, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Debreceni Egyetem (sebestyen0120@enternet.hu).

hatásaival foglalkozik, kritikailag értékelve azokat. Ez az írás Sárközy nézeteit elemzi ugyancsak kritikailag az alapul szolgáló könyv szemléletén keresztül.

Summary

In the summer of 2012 a book written by László Tóth Gy., Csaba Lentner and Péter Farkas Zárug was published at Kairosz Publisher. Tamás Sárközy reflected on this book from seven points of view. He critically evaluated the forms of government activities and decisions also tackled by the book, and their national and international effects. This article gives a critical analysis of Sárközy's views, on the basis of the book.

Sárközy Tamás kritikai értékeléssel elemezte a Tóth Gy. László–Lentner Csaba–Zárug Péter Farkas szerzőhármassal által írt és a Kairosz Kiadónál megjelent *Kik támadják Magyarországot és miért?* című könyvét, amelynek bemutatóján én is jelen voltam, és ezt követően a művet – amelyet alapos elemzésnek tartok – magam is olvastam. Mind a könyvet, mind pedig Sárközy Tamás reflexióját nagy érdeklődéssel tanulmányoztam, és most a terjedelmi korlátok miatt csak a reflexió reflexiójához kívánok hozzászólni, már csak azért is, mert az általam nagyra becsült és igen innovatívnak tartott, velem egy szakmát űző kollégámhoz hasonló kérdésekkel magam is foglalkozom, bár némileg tőle eltérő megközelítés mellett. Úgy vélem, mindkettőnkre vonatkozik a nacionálsovinizmustól mentes liberális gondolkozásmód, de én talán jobban összpontosítok a nemzeti kisebbségek jogaira és érdekeire (bármelyik is legyen az), valamint a szociális tényezőkre. Ennélfogva az egyes állami és nemzeti érdekeket is figyelembe vevő szociális piacgazdaság híve vagyok. Ebből a szempontból kívánok Sárközy Tamás írásához hozzászólni.

Indításképpen Sárközy leszögezi, hogy a második Orbán-kormány másként kormányoz, mint az első, valamint a rendszerváltó Antall–Boross-kormány, továbbá az eddig egzisztált balliberális kormányok. Orbán második kormányzását – megállapítása szerint – viszonylagos demokraciadicfittel járó és a jogállamiságot áttörő politikai hatalomgyakorlás jellemzi. Pozitív vonásának tartja azonban, hogy a korábbi kormányzati impotenciát és túlegyeztetést felszámolta, de a villámgyors politikai döntések erőszakos áterőltetését károsnak véli.

A *sötét múlt eltúlzása* című témakörben Sárközy elismeri, hogy az előző nyolcéves balliberális kormánykoalíció teljesen elhasználódott, és hogy az államigazgatás színvonala jelentősen csökkent, de túlzásnak tartja, amit a szerzői hármass állít, hogy a magyar közigazgatás teljesen szét-esett. Szerintem, ha nem is esett teljesen szét, de igen közel került hozzá. A közigazgatást vezető réteg – amely a *de jure* szabályozás ellenére – *de facto* az amerikai zsákmányrendszer alkalmazása következtében a korrupt komprador balliberális kormány holdudvarához tartozott, és éppen olyan korrupttá vált, mint a felette álló kormány igen sok minisztere, sőt a miniszterelnökök makulátlansága is erősen kérdésessé vált. A közigazgatás felső vezetői korrumpálták és/vagy korrupciós együttműködésre, összejátszásra kényszerítették beosztottaikat. Általánossá vált a közigazgatási feladatoknak az ún. „csókosok” részére történő kiszervezése, és a nekik címzett megbízásadások „visszaosztás” mellett. Mindez gátlástalan privatizációval párosult. Ezt elkezdte az Antall–Boross-kormány MDNP-s szárnya az élelmiszer-feldolgozó ipar, valamint a gép- és fémipar érték alatti eladásával, valamint a termőföldek mezőgazdasági művelési ágból közigazgatási segédlettel történt illegális kivonásával. Itt a vételárak minél alacsonyabb megállapítása és az egyéb kedvező feltételek (adókedvezmény, reorganizáció és foglalkoztatásmegtartás alóli felmentés) elérése érdekében, az 1990-es évtized első felében a privatizációk lebonyolításával a multik által megbízott ügyvédi irodáknak átlag 6 millió Ft kenőpénzt adtak át a privatizációs ügyleteket intéző ügyintéző tisztviselők lekenyerezésére. Minderről annak idején ügyvédjelöltekké vált volt tanítványaimtól és tsz-jogtanácsosoktól értesültem.

Reálisan látja Sárközy, hogy a gazdaság stagnál, és hogy az államadóság magas. Míg a szerzői triász ezt a 8 évig regnált balliberális kormányzat külföldi tőkét kiszolgáló korrupt és dilettáns gazdaságpolitikájának rója fel, addig Sárközy e kormányzati és a könyvben is megtalálható vádakot – bár elismeri, hogy van bennük igazság – eltúloztottnak tartja. Szerinte annak, hogy a kormányzati törekvések ellenére sincsenek meg a feltételei a gazdasági növekedésnek, csak részben róható fel az előző kormányzati kurzusnak. Ebbe jelentősen belejátszik szerinte a 2008-ban elkezdődött és mindmáig tartó gazdasági válság, és a Gyurcsány-kormányzás időszakának végén kialakult „veszélyeztetet a Bajnai-kormánynak sikerült elhárítania”, de tegyük hozzá, újabb IMF-hitel felvétele

révén. Így az első Orbán-kormány által cirka 60%-ra lefaragott államadósság közel 85%-ra nőtt e kormányzás ideje alatt. Sárközy véleménye szerint azonban, bár az örökölt államadósság magas, de nemzetközileg nem kirívó. Álláspontja szerint a gazdaság nincs veszélyben, ha pedig mégis vészhelyzet állna elő, annak oka az Orbán-kormány „unortodox” gazdaságpolitikája lenne.

Én némileg másként látom a helyzetet. A krízis kétségtelenül a 2008-ban kirobbant gazdasági válságra vezethető vissza. Azonban e válságot az USA neoliberais ortodox gazdaság- és pénzügyi hitelezési politikája váltotta ki. Az USA ezt a globális liberálortodox gazdaságpolitikát rákényszeríti a WTO-n, a Világbankon és az IMF-en keresztül az EU-ra, ahonnan továbbgyűrűzik a „neo” módon kolonizált új EU-tag-államokhoz. Obama, az USA elnöke is „kiakadt” azon, hogy a veszteséges bankok részére a válságból való kilábalás érdekében adott állami pénzeket a bankmenedzseri fizetések emelésére, nem pedig bankjaik fizetőképességének helyreállítására, valamint az elbocsátott banktisztviselők visszavételére fordították. Az EU korábbi bizottságának – amelynek elnöke szintén Barroso volt – az új tagállamok gazdaság- és pénzügyi politikáért felelős biztosa, Almunia tudott a Gyurcsány-kormány szakszerűtlen és kalandor pénzügyi gazdálkodásáról, valamint a magas, 9%-ot meghaladó költségvetési hiányról, mégis takarta mindezt, nyilván azért, mert komprador módon elvtelenül kiszolgáltatta az országot az euroatlanti nagytőkének. Éppen azért, mert az Orbán-kormány mindezt felszámolni kívánja, vagyis meg akarja szüntetni az ország pénzügyi függőségét az IMF-től, döntött az újabb hitelfelvételtől való elzárkózástól, fordulhat elő, hogy a globális-neoliberais gazdasági és pénzügyi körök megkísérlik a hitelminősítő intézetek felhasználásával leminősíteni a magyar valutát, és befektetésre veszélyesnek minősíteni az országot. Ez a veszély nagyon is reális. A Bretton Woods-i egyezmény egyoldalú amerikai felmondása óta ezzel bármely országot pénzügyi úton gazdaságilag tönkre lehet tenni. Diktatúrája miatt Ceaușescut sem a Tőkessel az élen kialakult belső ellenzék buktatta csak meg, hanem az euroatlanti monetáris erő, amely nélkül a belső ellenzék képtelen lett volna a diktátor rendszerének a megbuktatására. A megbuktatásban elsősorban az játszott közre, hogy az államadósságot teljesen vissza akarta fizetni, és nem akart újabb hiteket felvenni az IMF-től és a Valutaalaptól. A Ceaușescut követő új kormányok sorra vették fel az IMF által

felkínált kölcsönöket, betartva az IMF által előírt szociális és gazdasági megszorító intézkedéseket, miáltal az adósság ismét nő, és az életszínvonal drámailag csökken. Ebből az a tanulság vonható le, hogy nem lehet radikálisan és diktatúrával összekötve gyors adósságcsökkentést végrehajtani, mert padlóra kerül az adott ország, és újabb kölcsönök

**...nem lehet radikálisan
és diktatúrával összekötve
gyors adósságcsökkentést
végrehajtani...**

felvételére kényszerül, kiszolgáltatva saját magát. Ezért érdemes elgondolkozni Sárközy ama kritikai észrevételein, amelyekben felveti a jogállamiságot csorbító demokráciadeficitet és az erőpolitizálást. Annak ellenére azonban, hogy e felvetéseknek némi

alapjuk van, egyelőre a társadalom nagy többsége a rendcsinálás szükségességének fogja fel mindezt, és a magyar kormány „erőlködéseit” pozitívan értékeli. Kritika a kormánnyal szemben elsősorban a nemcsak materiális, hanem az immateriális tényezőket is figyelembe vevő alkotó értelmiségtől származik, amelynek a demokratikus és/vagy szociális jogállamiság totalitása is fontos. Eme értelmiségi kör jelentős részének azonban alapvető hibája az internacionalista kozmopolitizmus túlértékelése, valamint a szociális és a nemzeti tényezők alábecsülése. Ennek is tudható be, hogy a legújabb közvélemény-kutatási adatok szerint a Fidesz népszerűsége csak kismértékben csökkent, míg a balliberális ellenzéki a mélypontról semmit sem emelkedett. Ennek ellenére azonban az eldurvuló és gátlástalanul könyörtelen, következetesen célratörő ellenzéki kampány – ami már elkezdődött, és elég hosszúnak ígérkezik – hozhat meglepetéseket. Emiatt nem árt elgondolkozni Sárközynek a demokrácia- és a jogállamiság-deficittel, valamint az erőpolitikai módszerekkel kapcsolatos kritikai észrevételein, még ha azok eltúlzottak is.

Harmadik témaként Sárközy a kormány új államépítési programjával foglalkozik, amelynek szükségességét ő is elismeri, de e szükségességi programot részben eltúlzottnak tartja. Visszanyúlva a rendszerváltás időszakára, Sárközy az 1989–90-ben létrehozott államszervezetet „szuperjogállamnak” tartotta, hibájának azonban a hatékony kormányzást megnehezítő garanciális fékek túlzott mennyiségét látta. Szerinte a demokrácia eltúlzása akkor magát a demokráciát veszélyeztette. En-

nek tényezőit a szerző részletesen felsorolja. Közülük kiemelném a kormánytól teljesen függetlenné vált igazságszolgáltatási igazgatást és ügyészi tevékenységet, továbbá a rengeteg intézményre túltagolt állam-szervezetet, a túlméretezett apparátussal működő, túlméretezett számú önkormányzatot, amelyet egyre több közfeladattal láttak el finansiális feltételek biztosítása nélkül, ami az önkormányzatok eladósodásához vezetett. Felveti a problémák között a demokratikus tradíciók hiányát, mely tradíciók közül mindegyik polgári kormány a Horthy-rendszert emeli ki példaként, holott – ebben részben igaza van Sárközynek – a Horthy-rendszer is szenvedett demokratikus deficitben. Ugyanakkor azonban nem szabad elfelejteni, hogy az oktatásra és a felsőoktatásra, valamint működése anyagi fedezetének biztosítására nagyon is ügyelt, ami a rendszerváltást követő összes kormány számára példakép lehetett volna, ideértve a jelenlegit is.

Helytállóan utal arra Sárközy, hogy a 2000-es évek elejétől, vagyis az első Orbán-kormányt felváltó, lényegében a 8 évig fennállott balliberális kormányzás kezdetétől a magyar állam működése egyre csökkent, nőtt az anarchia, a korrupció, hatékonytalanná vált a kormányzás, és egy weimarizálódási folyamat állott elő. Ehhez még hozzátenném, hogy mindez beépült a közigazgatásba is, és egyre nagyobb lett a maffiauralom. A demokráciadeficit és a jogállamiság erodálódása, valamint a jogbizonytalanság ebben a folyamatban többszöröse volt, mint amit a jelenlegi kormányzásnál Sárközy tapasztal. Sárközy is reálisan érzékeli a nyolcéves balliberális kormányzás e vonásainak tarthatatlanságát, és ezért helyesnek tartja az Orbán-kormánynak azt a törekvését, hogy a kormányzást hatékonyra kívánja tenni, aminek érdekében már sok anomáliát számolt fel. Ezek között említi a polgármesterek parlamentjének a megszüntetését, a dekoncentrált szervezeteknek a kormányhivatalokba történő egyesítését, a járások létrehozását, a médiatanács és a közszolgálati médiák vezetésében jelentkezett abszurdítások megszüntetését, a bírói önkormányzat túlkapásainak, túlzásainak a korrigálását, valamint hogy az 1989–90-es ideiglenes alkotmányt felváltotta kartális alkotmányként az Alaptörvény. Sárközy ezzel mintegy igazolja a kormány politikájának e kérdésekben történt döntéseinek helyességét, amelyeket a balliberális ellenzék hevesen és felháborodottan kritizált, amelyek közül különösen a médiaügyben és a bírósági igazgatási reform kérdésében hozott kormányzati döntések ügyében rohant felbőszülve Brüsszelbe, eláztatni

a kormányt. Sárközy megfontolt álláspontjából is kiviláglik, hogy mindez az ellenzék részéről alaptalan és szégyenteljes volt. Már csak azért is ilyennek értékelhető, mert azoknak a romoknak az eltakarításáról volt és van szó, amelyet ez az ellenzék kormányhelyzetben okozott. Mindez a szerzői triász könyvéből pregnánsan kitűnik.

Sárközy megalapozottan helyesli, hogy az Orbán-kormány a politikai és a közigazgatási intézményrendszernek az előző 8 évig tartó, bal-liberális kormányzat által előidézett tarthatatlan helyzete megszüntését irányozta elő, amit következetesen és gyorsan kívánt végrehajtani. Elismeri, hogy ez a kormányzati munka szükséges és eredményes volt. Ennek ellenére mégis kritikával illeti a szerinte körültekintés nélküli gyors kormányzati intézkedések miatt. E kormányzási munkában álláspontja szerint középútas politikát kellene folytatni, mivel nem lehet egyszerre mindent megváltoztatni. Ezért bizonyos „evolúciót” szükségesnek tart. Az tény, hogy a második Orbán-kormány a társadalom-gazdasági és az állami élet minden területén gyökeres változtatást valósított meg, amit azonban Sárközy túl gyorsnak ítél. Szerinte a gyorsaság a tartalmi eleme a kormányzásnak, amit a kormány a világgazdasági válsággal indokol. Ezzel támasztja alá a gyors törvényhozási és alkotmányozási, alaptörvény-alkotási folyamatot. Sárközy szerint a jogalkotási gyorsaság szétfeszítette a jog rendszerét, ami „jogalkotási káoszhoz” vezetett. Még a jogász is alig vagy sehogyan sem ismeri ki magát a „salátatörvények”, valamint a kevert törvények dömpingjében. Hogy ezt a jogalkotási gyorsaságot semmi se zavarja, felszámolta a kormány az érdemi érdekegyeztetés rendszerét, és bevezette a frakció- és a képviselői indítványokra alapozott törvényhozást, amivel szemben Sárközyvel együtt nekem is fenntartásaim vannak. Sárközy a gyors alaptörvény-alkotási folyamatnak tudja be az Alaptörvény tagolásának következtetlenségeit (cikkelyek, cikkek, fejezetek és címek, valamint betűk, római és arab számok szerinti kevert tagolását), sarkalatos törvényekkel és többszöri módosításokkal megvalósított toldozgatását. Jól látja a kritika szerzője azt is, hogy a törvényhozási gyorsaság, valamint az ellenzéki megakasztás elkerülése érdekében intézkedett a kormány a házszabály módosítása és a parlamenti vita időtartamának korlátozása iránt, és alkottatott meg az Országgyűléssel egy olyan normát, mely szerint ha a Költségvetési Tanács nem fogadja el a kormány költségvetési tervezetét, ellenvéleményét 24 órán belül kell előterjesztenie. Ugyanakkor azonban az itt említett időkorlátozásokkal

a kormány helyesen szegte el az ellenzéki obstruálás lehetőségét, a Költségvetési Tanács pedig már a költségvetés készülésének menetében is tud tájékozódni a formálódó költségvetésről, ezért a költségvetési törvényjavaslattal való egyet nem értés esetére megadott rövid határidő védhető.

A szerző helyteleníti azt is, hogy a jelenlegi kormány mind a közigazgatásban, mind a bírói, mind pedig az ügyészi karban rendkívül széles személycserét hajtott végre fűnyíróelvet alkalmazva. A fűnyíróelv alkalmazásával szemben nekem is fenntartásaim vannak. A fűnyíróelv egy olyan gyors és mechanikus módszer, aminek következtében kihullottak mind a közigazgatásból, mind a bírói apparátusból a korábbi balliberális kurzustól magukat elhatároló és a jobboldali kormányzással szimpatizáló elemek is, ugyanakkor sok balliberális beállítottságú egyén mind a két apparátusban visszamaradt. Az kétségtelen, és ezt a szerzői hármass könyvének adatai és elemzései egyértelműen igazolják, hogy a széles körű személycserére szükség volt. A *Polgári Szemle* több számában adatokat feldolgozva én is írtam erről, mely adatok a szerzői hármass adataival és álláspontjával állnak összhangban. Ugyanakkor, miként e közleményeimben leírtam, a közép- és a felső szinteken lévő hivatalnokok működését egyenként, velük tárgyalva lett volna helyes megvizsgálni, és ennek alapján további alkalmazásukról vagy felmentésükről dönteni, és csak a kulcspozíciókban volt legfelső vezetőkkal szemben lett volna helyes a felmentést automatikusan alkalmazni.

A bírói kar és az ügyészi apparátus esetében ez már jóval kényesebb kérdés. Nem véletlenül állt el a kormány az ügyészi apparátusnál az eredetileg a bírákkal egyező 62. életév betöltésével járó nyugdíjazástól. A bírák esetében ez még kényesebb kérdés. A bírói függetlenség ugyanis Európa valamennyi államának alkotmányában és az EU-jog kemény magú részében biztosított, meg nem sérthető jogelv. Ezért nyúlt hozzá a kormány a nyugdíjazás módszerével. Ennek ellenére azonban mégsem volt ez a megoldás helyes. Helytelen volt, mert egyrészt alapjogokat sértett, másrészt pedig amiatt is, mert sok érintett vagy a közeli jövőben érintetté váló bíró és bírói tanács hozott a kormány érdekeivel szembehelyezkedő ítéletet revánsképpen. Elég hivatkozni az amorálisan juttatott és felvett nagy összegű végkielégítések visszaszerzésére irányuló perekre, amelyeket a kormány sorozatban veszített el.

Azt a nézetet én is osztom, hogy a bírák 62 éves kor elérésével tör-

ténő nyugdíjazásának elrendelése és ennek az Alaptörvénybe foglalása az Alaptörvénynek a rendszerét is megbolygatta oda nem illő jellege miatt. Ez mondható el az Alaptörvény későbbi módosításairól is részben, amire bizonyos mértékig az Alaptörvény gyors megalkotása miatt került sor. Visszatérve a bírákra, sokkal diplomatikusabb lett volna, ha a kor-

Nem a kormány viszonyul unfair módon az EU-hoz...

mány csak a bírósági vezetők e funkciójából történő leváltására koncentrált volna, meghagyva őket azonban továbbra is bírának, miként ezt a Legfelsőbb Bí-

róság kormányváltáskori elnökével is tette. Sokkal diplomatikusabb lett volna, ha a kormány a bírósági vezetőket nem a bírói posztról, hanem csak a vezetői posztról váltja le, és helyükre nem balliberális érzelmű bírákat ültet, akik olyan bírákra és bírói tanácsokra szignálják ki a politikai kihatású (korrupciós visszaélések, jogalap nélküli visszaélések, jogtalanul adott és felvett végkielégítések stb.) ügyeket, ahol a társadalmi igazságérzetnek, valamint a közérkölcnek, és nem csak a formális jogszerűségnek megfelelő elbírálás várható. A dolgok ilyen állása mellett az EU részéről a bírói nyugdíjazással kapcsolatos kormányintézkedés és alaptörvényi rögzítése nem alaptalanul váltotta ki a kritikát.

Úgy vélem, a kormány ezt megfelelően korrigálta is. Azzal pedig, hogy valamennyi köztisztviselő, és így a bírák, valamint az ügyészek nyugdíjkorhatárát a 70. életévről a 65.-re kívánja leszállítani, a német-osztrák megoldást követi, ahol szintén a 68.-ról, ill. a 70.-ről a nyugdíjkorhatár a 65. évre került leszállításra az egyenlő bánásmód/elbírálás elve alapján. Így tehát a kormány a maga által okozott problémát – amelyet a parlament Alkotmányjogi Bizottsága által az Alaptörvény tervezetéről szóló konferencián kritikailag felvettem – az európai joggal összhangban oldotta meg. Ugyanez vonatkozik az Országos Bírói Tanács elnöke részére biztosított túlzott hatáskörnek az uniós kritika hatására történt szűkítésére is. Mindez amellet is szól, hogy az Orbán-kormány az EU-val fennállott konfliktusai során nem az EU l'art pour l'art „átverésére” törekedett és törekszik, hanem csak az ország jogos érdekeit védte, és védi ma is az EU-nak az országgal szemben támasztott jogalap nélküli igényével és alaptalan támadásaival szemben. Nem a kormány viszonyul unfair módon az EU-hoz, hanem az EU az Orbán-kormányhoz csak azért, mert nem akar gyarmati alávetettséggel behódolni az

EU mai vezetése által képviselt multinacionális érdekeknek, amelyek a 2008-ban kirobbant gazdasági válságot is előidézték. E problémákat, a korábbi és jelenlegi Barroso vezette EU Bizottságnak az országgal szembeni neokolonizációs pénzügyi függésben tartani akaró politikáját, az ennek megakasztására irányuló mai magyar kormánypolitikát és az emiatti megalapozatlanul szubjektív és felszínesen beszűkült brüsszeli kritikai láncolatot nagyon is helytállóan mutatja be és tárgyilagosan elemzi a már említett szerzői hármass könyve. Ezzel összevetve Sárközy érvelését, az előbbiek látszanak megalapozottabbaknak. Bizonyos kormányintézkedéseket izoláltan nézve, még igazat is lehetne adni Sárközynek, amikor felveti, hogy túl gyorsan és fűnyíróelv szerint cserélte le a közigazgatás személyzetét, és hogy az Alkotmánybíróságba is a maga embereit ülteti be. De vajon nem ugyanezt tette-e az előző 8 éven keresztül regnált balliberális kormány, amely tendencia Horn Gyula kormányzati fellépésével vette kezdetét? Nyilván azért is volt a nagy sietség az Alaptörvény megalkotása tekintetében, hogy a balliberális jellegű alkotmánybírósági határozatokat arra hivatkozással annullálni lehessen, hogy ma már nem az az Alkotmány a hatályos, amelyek alapján azokat meghozták.

Negyedik témakörként Sárközy azzal foglalkozik, hogy az egyébként helyeselhető kormányzati következetesség miként került eltúlzásra. A szerző szerint helyes lépés volt a kormánytól, hogy a szociális segélyezési rendszer korábbi parttalanságát felszámolta és jelentősen megszigorította. Azt is helyesnek tartja, hogy a büntetőeljárásokat felgyorsította, továbbá hogy a korrupcióval szemben erélyesen fellépett. Azzal azonban már nem ért egyet, hogy eme intézkedések során kormányzati mérsékeltség helyett kormányzati arrogancia érvényesült. Ennek megnyilvánulásait a következő területeken látta megvalósulni: *a)* A kormány a közalkalmazottak és a köztisztviselők, valamint az állami érdekeltségű társaságok esetében a kéthavit meghaladó, szintén törvényes alapon járó végkielégítést új adórendelet meghozatalával szinte teljes egészében elvonta, revánsképpen a jogtalanul felvett végkielégítési ügyekben hozott, az államot elmarasztaló bírói ítéletekre ilyen módon válaszolva. *b)* A kormány az Alkotmánybíróság által alkotmányellenesnek minősített törvényeket szinte változtatás nélkül újból megszavaztatta a kétharmados kormánypárti képviselőkkel a parlamentben, továbbá az Alkotmánybíróság hatáskörét a gazdasági-pénzügyi kérdésekben szűkítő törvényt fogadtatott el, mivel az az előbb említett végkielégítést meg-

adóztató adótörvényt alkotmányellenesnek minősítette. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy ezt a törvényt a parlamenttel nem szavaztatta meg a változtatásokkal újból. Ami pedig az Alkotmánybíróság hatáskörének a gazdasági-pénzügyi kérdésekben történt szűkítését illeti, analóg felhozható az Európai Törvényszék ama elvi állásfoglalása, hogy a gazdasági okból történő munkáltatói felmondási ügyekben a bíróság nem vizsgálhatja az indok gazdasági célszerűségét. Ilyen körülmények között az EU álláspontjával összhangban áll az Alkotmánybíróság hatáskörének a gazdasági-pénzügyi ügyek tekintetében történt szűkítése. Ezt annak ellenére mondom, hogy e szűkítéssel, miként az EU Törvényszék eme elvi álláspontjával sem értek egyet. *c)* A kormányzat kommunikációs és intézkedési stílusa külföldön ellenszenves, és az is, hogy tartósan ellenséget keres. Ezt én megfordítanám. A külföld, mindenekelőtt az Európai Parlament az, amely egészen durván és megalapozatlanul sértegeti a miniszterelnököt és a kormányt, és az IMF is agresszíven és parancsoló jelleggel lépett fel az országgal szemben, amire a kormány, különösen annak gazdasági minisztere igen keményen, lehet, hogy sértő módon és nem diplomatikusan, az uniós és a transzatlanti pénzügyi lobbisták szintén megsértve, nem leszerelő jelleggel válaszolt. A szerzői hármast a könyvében részletesen mutatja be, hogy nem a kormány keres tudatosan ellenséget, hanem az ellenség jelentkezett, és permanensen támadja a kormányt, mivel újabb hitelfüggőségbe nem kíván belekerülni. *d)* Hibának tartja Sárközy, hogy a kormány időnként trükköz külpolitikailag, elsősorban az EU-val, de belpolitikailag szintén. Megítélésem szerint az EU-val szemben időnként kénytelen. Szerintem helyesen tárgyalt és húzta az időt a pénzügyi „trojkával” folytatott tárgyalásain, ugyanakkor befelé nem kellene trükköznie, mert az visszaüt. Ilyennek érzem a HÖK-kel folytatott tárgyalásain kötött megállapodást, hogy a kitaníttatás költségeinek ellentételezésekképpen bizonyos időre szóló hazai munkavállalás kérdésére még visszatérnek, ugyanakkor viszont az Alaptörvény módosításába belefoglalták ezt a még nem lezárt hallgatói kötelezettséget, ami miatt a HÖK a tárgyalóasztaltól felállt. *e)* Felrója Sárközy a kormánynak a közigazgatás teljes elpolitizálását, miszerint helyettes államtitkárok is politikusok, ami a szakma, vagyis a szakszerű közigazgatás rovására megy. Egyes területeken lehet, hogy vannak ilyen felesleges eltúlzások, ugyanakkor az agrártárcanál, valamint a foglalkoztatás- és a gazdaságigazgatásnál ez bizonyos mértékig szükségszerű. *f)* Azt is hibá-

nak tartja Sárközy, hogy a politikai hatalomépítés elsődleges céllá vált, ami arra irányul, hogy a balliberális oldalt elvágja az infrastruktúrától, és ellehetetlenítse. Itt azonban felvetődik a kérdés, hogy az előző kormány nem ugyanezt tette-e az ellenzékkel, és nem ugyanezt teszi-e a mai ellenzék is euroatlanti segítséggel. g) Helyesnek és szükségesnek tartja Sárközy, hogy a kormány nagy súlyt helyez a nemzeti nagytőke kialakítására, azonban nem szabad marginálisként kezelni a külföldi nagytőke hazai szereplésének jelentőségét. Sárközy kéziratának nyári lezárása óta azonban a kormány a valóban az országnak hasznot hajtani akaró külföldi cégekkel stratégiai megállapodáskötésekre törekszik, amely törekvés, úgy tűnik, sikeres. Itt azonban meg kívánom jegyezni, hogy igen lényeges a kis- és a középvállalkozások problémáinak megoldása is. A nagyvállalatok, a generálkivitelezők foglalkoztatják őket, azonban munkájukat kifizetni nem hajlandók. Ezt a kérdést sürgősen rendezni kell. h) Sárközy utolsóként e témakörben igen helyesen fejezi ki azt az óhaját, hogy ki kellene alakítani Magyarországon is a politikai váltógazdaságot, és hogy az ellenzék ne ellenség, hanem versenytárs legyen. Ez azonban nemcsak a kormányon és a kormánypártokon, hanem az ellenzék magatartásán is múlik. Ma az ellenzék válogatás nélküli eszközökkel a hatalom visszaszerzésére törekszik. Erre utal a kormányváltástól elkezdődött, minden kormányzati intézkedést az esetek túlnyomó részében alaptalanul, de kíméletlenül és sértő módon alkalmazott kritikája, és a most elindított, teljesen eldurvult eszközökkel folytatott kampánya. Én ebből egyelőre nem látok kiutat.

Ötödik problémakörként tárgyalja Sárközy azt a szerinte fennálló negatívumot, hogy a kormány az intézkedései során a jogállamiságot lebecsüli, és gyakran meg is sérti. Ilyennek látja az olyan visszamenőleges hatályú törvények meghozatalát, amely hátrányt jelent az állampolgároknak, illetve a jogalanynak. Valóban volt néhány ilyen normatív aktuskibocsátási kezdeményezése a kormánynak a választásokat követő beiktatása után. Azonban az alkotmánybíróági és az európai bizottsági kritikákat követően felhagyott a hatalomgyakorlásnak ezzel a módszerével. Felrója a szerző a kormánynak azt is, hogy az Alkotmánybíróaságot nemcsak a már tárgyalt hatáskörrelvonással támadta meg, hanem azzal is, hogy a normakontroll kérésére jogosultak körét erősen leszűkítette. Szerintem ez a szűkítés indokolt volt, mivel a normakontrollt kérő személyi-jogalanyi kör annyira széles volt, hogy az Alkotmánybíróaság szinte

rendes bíróságként működött, hatalmas leterheltséggel és nagy ügyhátralékkal. Ezen ügyhátralék letárgyalása alól a 2010. áprilisi választások után megalakult új parlament mentesítette az Alkotmánybíróságot. Az Alkotmánybírósághoz normakontroll miatt fordulni jogosultak körének szűkítése már csak amiatt is szükségszerű volt, mivel a többnyire laikusoktól beérkező vélt alkotmány sértési panaszokkal is foglalkozni kellett. Ami hátráltatta az Alkotmánybíróság eredményes működését, továbbá az ilyen ügyek következtében beálló túlterhelés a működés színvonalát is veszélyeztette.

Sárközy felrója a kormánynak azt is, hogy a gazdasági alkotmányosság civiljogi oldalát jelentősen leépítette. A magam részéről én ezt nem észleltem. Sőt, pozitívnak tartom, hogy az Alaptörvény külön kiemeli a kis- és a középvállalkozás, valamint az ilyen méretű vállalatok jelentőségét, valamint hogy a gyakorlatban is igyekszik a kormány e szektor érdekeit a nagyvállalati erőfölénnyel szemben megvédeni, és megdolgozott vállalkozási díjaik kifizetését felgyorsítani. Abban viszont igaza van Sárközynek, hogy a kormánytisztviselők a kormányt érő kritikákat azzal verik vissza, hogy amit csinálnak, azt a választóktól kapott kétharmados felhatalmazás alapján teszik. Én is hallottam az m1 csatorna *Az Este* című műsorában ilyen megnyilatkozást a Budapest V. kerületi polgármestertől, amikor a megalapozott várostervező szakértői kritikákat azzal próbálta visszaverni, hogy a lakosság által a Fidesznek megszavazott bizalom a városképet megzavaró, Vörösmarty térre tervezett Zeppelin-épületre is automatikusan vonatkozik. Azt tudom, az ehhez hasonló kijelentések a tudomást szerzők körében komoly nemtetszést szültek és szülnek. Ezzel függ össze az időnként valóban megmutatkozó önkritika hiánya is, aminek az ellenkezőjével azonban az ellenzék nem dicsekedhet sem most, sem pedig korábban, amikor a kormányrúd a kezében volt. Sőt, azokat a kirívó hibákat, amelyeket kormányzási időszak alatt elkövetett, és amelyeket a szerzőhármas a könyvében felsorol, most sem hajlandó elismerni, viszont a jelenlegi Fidesz–KDNP-kormányzás legkisebb baklövéseit is felnagyítja.

Ami a túlzott központosítás hatodikként megjelölt problémáját illeti, Sárközy felrója, hogy igen sok odatartozó feladatot a központi közigazgatásból kiszerveztek. Ez a kiszervezés a Gyurcsány-kormány idején érte el a tetőfokát, és teljesen tudatosan, korrupciós célzattal valósult meg, lényegében azért, hogy a baráti körét és a holdudvarát a ballibe-

rális kormány az állami költségvetés rovására különpénzhez juttassa. Az ilyen kiszervezések és fal-megbízások sokaságán készült „ál-tanulmányok” színvonala kritikán aluli volt. Erről is szó esik a szerzői hármaskönyvében. Sárközy azonban jónak tartja, hogy az ilyen jelenségekkel szemben a kormány következetesen fellépett, és hogy az ilyen centralizáláshoz vezetett kiszervezésekkel „visszacentralizálta” és visszaszervezte az állami közigazgatás intézményének rendezésébe. A centralizálás azonban Sárközy szerint egyes helyeken túl lett hajtva, ami abban is megmutatkozik, hogy hiányzik a civil kezdeményezés. Az én tapasztalataim azonban mások. A kormány, ha nem is támogatja, de nem is gátolja a bedőlt hitelek civil szerveződéseit, szabadon működik a Civil Összefogás Fórum, és ugyanígy a Civil Jogász Bizottság is. Nem tartja a szerző helyes lépésnek a felsőoktatás „túlkonzentrálását”, valamint hogy a „prezidenciai kormányzás” felé tart az ország. Ugyanakkor elismeri Sárközy, hogy ez egy nemzetközi tendencia, aminek van jó és rossz oldala is. Szerinte ma Magyarországon „vezérelven” alapuló ún. „szemiprezidenciai” rendszer érvényesül, amire az jellemző, hogy a vezérnek két kormánya van: egyik a Navracsics által vezetett formális kormány, a másik pedig a Lázár János által vezetett frakciókormány. Sokan centralizációs törekvést látnak abban is, hogy a kormány az iskolákat átvette az önkormányzatoktól, és ugyanígy a kormányzati közigazgatási szervek részéről már a rendszerváltás időszakában a korábban az önkormányzatok részére átadott feladatokat a kormány tőlük visszavezi. Ennek azonban az önkormányzatok örülnek, mivel ezáltal mentesülnek a többletfeladatok alól, és így több pénz marad meg náluk.

Érdemes megemlíteni továbbá, hogy a fejlett nyugat-európai államokban a tartományok – amelyeket korábban a központi államapparátus irányított –, a német–osztrák tartományokhoz és a svájci kantonokhoz hasonlóan, korlátozott szuverenitásúvá váltak. Számomra szimpatikus lenne, ha Magyarország is hasonlóvá alakulna át. Erre lehetőség a megyei szervezet illetén kialakítása, vagy pedig a Horváth M. Tamás és munkatársai által kidolgozott régiók kaphatnának ilyen státust. Ideális az lenne, ha a városi és a megyei önkormányzatok és a korlátozott szuverenitású tartományok rendszerű mechanizmussal rendelkező államok integrálódnának egy hasonlóan felépülő államszövetségi rendszerbe. Európában csak ilyen államszövetségre van kereslet. Az USA-hoz hasonló szövetségi állam létrehozására nincs esély. Európában ugyanis terü-

letileg és nyelvileg is fennállnak a nemzetiségi közös gyökerek. Helyes lenne, ha ezt a tényt az EU-alkotmány is kifejezésre juttatná. Indokolt lenne, hogy a magyar Alaptörvény is erre reflektálna. Ezért lenne helyes, ha a nemzeti kisebbségek védelmét nemcsak a határon túli magyarok érdekeinek védelmére fektetné, hanem az itt élő nemzeti kisebbségek

**Európában... területileg
és nyelvileg is fennállnak a
nemzetiségi közös gyökerek.**

érdekeinek és autonómiájának a képviselését is az Alaptörvényben rögzítené. Ami pedig a magyar Alaptörvény preambuluma a keresztényi gyökerekre vonatkozó utalását illeti, az EU részéről az emiatt az országgal szembeni

kritika egyértelműen szubjektív és rosszindulatú. Ugyanis valamennyi fejlett nyugat-európai állam alkotmánya, sőt az USA-é is hasonló preambuluma felépítésű.

Hetedik problémaként Sárközy azt veti fel, hogy a kormány a piacgazdaság helyett csak „félpiaci rendszert” épített ki. Problémának látja, hogy szűklátókörűen csak a termelőmunkát értékeli, a közgazdász és a jogász tevékenységét viszont alábecsüli. Ebben van némi igazság, ami abban is megmutatkozik, hogy a kormány e két szakmát érintő felsőoktatástól eredetileg a támogatást teljesen meg akarta vonni. E szűklátókörűségen túlmenően ugyanakkor populistának is tartja Sárközy a kormányt, mert szerinte minden jogalap nélkül szidja a bankokat, és lenézi a pénzügyi szakembereket, valamint a jogászok vállalati tevékenységét.

Ami a bankokat illeti, szerepük a lakosság többségi véleménye szerint is igen káros volt. Elég azokra az írásokra utalni, amelyek egyértelművé tették, hogy a bankok hitelezési politikája és hitelszerződés-kötési gyakorlatok egyértelműen inkorrekt volt, mivel olyan kötelezettségeket is a hitelezők nyakába varrt, amit a bankszektornak kellett volna viselnie. Mindez legdurvábban a devizaügyletek esetében mutatkozott meg. A Fidesz–KDNP-től jobbra álló ellenzék és a kilakoltatottak, valamint az előtte állók határozottabb fellépést sürgetnek az államtól. Az államnak viszont igen körültekintően kell eljárnia, mivel a gazdaság felpörgetése a bankok, vagyis az általuk nyújtott hitelek nélkül nem valósítható meg. Sajnos az első rendszerváltó Antall–Boross polgári kormány és a balliberális kormányok privatizációs politikájának köszönhető, hogy ma hazánkban csak egy magyar bank működik, az OTP. Az OTP-n kívül

minden magyar bank külföldi kézbe került. Valamennyi a torz privatizáció következtében külföldi anyabank leányvállalata, és a hasznot nekik viszik ki. Hitelt érdemlő közgazdászok állítják, hogy ma a reálgazdaságban a pénzmennyiségnek csak legfeljebb az egyharmada működik. A többi spekulatív tőke világszerte a bankok ilyen irányú tevékenysége folytán.

Teljesen külföldi kézbe került, és jelentős részben vagy teljesen olcsó piacvásárlás áldozata lett az élelmiszeriparunk és az élelmiszer-kereskedelmünk, a cukoriparunk, a textiliparunk és a légi közlekedésünk, hogy csak néhányat említsek.³ A privatizáció során elkövetett hibákat Sárközy is elismeri, ugyanakkor igyekszik kisebbiteni azokat, ami azért érthető, mert ő volt a privatizáció jogi oldalának az elvi megalapozója.⁴ A kormány visszavásárlási politikájával – amit az energia- és közműszolgáltató vállalatok esetében tesz – nem ért egyet, én viszont helyesnek tartom. Ez a kis jövedelmű lakosság életfeltételeinek biztosítása szempontjából elemi érdek. Így megszűnik a lakosság által már egyre kevésbé finanszírozható, haszoncentrikussá vált energiaszolgáltatói díjak permanens emelése. Emellett azonban ott is probléma van, ahol hazai tőkések, illetve balliberális magyar politikusok kezébe kerültek profitorientált gazdasági objektumok. Szakértelem nélküli és rablógazdálkodási módszereik következtében igen sok közülük tönkrement. Elég csak a kapuvári húskombinátra, valamint az alumíniumiparra (MAL) utalni. De ugyanez a helyzet a magánnyugdíjpénztárakkal is. Sárközyvel ellentétben úgy látom, hogy szakszerűtlen és korrupciós működésük miatt indokolt volt kötelező kiegészítő második pilléri jellegüket megszüntetni, és állami garanciavállalás nélküli fakultatívan választható olyan első pillérűvé tenni, ahol az állam a hiányért kezessi felelősséget nem vállal, és amely választható első pillérűként párhuzamosan működhet az állami nyugdíj mellett.⁵

Sárközy ugyanakkor jól látja, hogy a multinacionális cégek magyarországi szereplése nem éppen a legkorrektebb, de ugyanez vonatkozik – miként már említettem – a hazai vállalkozásokra is. Mindegyik háttartalan haszonmaximalizálásra törekszik. Alvállalkozóikat és munkavállalóikat agyonhajtják, fizetni azonban nem, vagy csak késve és minél alacsonyabb összegben akarnak. A *Magyar Nemzet*ben jelent meg egy cikk, amely kimutatta, hogy a magyar munkavállalók átlagórabére csak valamivel haladja meg a kínai munkásokét. Az viszont tény, hogy

az ázsiai munkaintenzitás jóval erősebb az európainál. Ezért valamilyen globálmegállapodást lenne szükséges kialakítani euro-transzatlanti és belső-ázsiai-távol-keleti síkon a WTO közreműködésével és esetleges átalakításával, amely egy bizonyos átlagteljesítmény- és minőségkövetelményt rögzítene, amelyet a glóbusz valamennyi országának be kellene tartania, illetve amihez alkalmazkodnia kellene. Kína és a többi fejlődő állam, valamint az euroatlanti szövetség államainak a bevonásával „Glóbusz-ágazati kollektív szerződésekben” kellene rendezni ezeket a kérdéseket. Egy ilyen globális kollektív munkaszerződés, amelyet az európai és a transzatlanti, valamint az ázsiai szociális partnerek (munkáltatói és munkavállalói érdekvédelmi szervezetek), valamint az államok és államszövetségek multipartit jelleggel kötnének meg egymással a német tarifatársaságokhoz hasonlóan, már most szükségessé válna szociális és gazdasági szempontból egyaránt. Ezt pedig az ázsiai országokkal most kellene megkötni, amíg nem szárnyalják túl gazdaságilag az euro-transzatlanti régiót.

Sárközy nagyon helytállóan állapítja meg, hogy az ázsiai munkaintenzitás sokkal erősebb az európainál. Ebben azonban benne van a rabszolga jellegű, éhbérért történő gyermek- és női munka is. Három lehetőség kínálkozik az euro-transzatlanti régió számára, ha gazdaságilag szinten akar maradni. Vagy ugyanolyan munka- és fizetési feltételek közötti foglalkoztatást alakít ki, mint ami Ázsiában létezik, ami az euro-transzatlanti régióban társadalmi robbanáshoz vezetne, vagy pedig a WTO megszüntetésével vagy átszervezésével egybekötve az euro-transzatlanti régió határán védővám- vagy lefölözési árrendszert vezetne be, esetleges védzáradékkal együtt. Ez viszont ma már igen kockázatos az erőegyensúly kialakulása miatt, ami könnyen világháborúhoz vezetne. Ezért csak harmadik megoldásként a már vázolt multipartit globális kollektív megállapodás látszik járható útnak.

Sárközyvel ellentétben én úgy látom, hogy sem az EU jelenlegi vezetése, sem az USA jelenlegi adminisztrációja e globális szocio-gazdaságpolitikai problémákat nem képes megoldani. A szerző túlértékeli az EU jelenlegi vezetési koncepcióját és módszereit. Szerintem nem alaptalan egyeseknek a kétsége afelől, hogy az EU-nak azok a jelenlegi vezetői, akik az 1960-as és 70-es években „maoisták” voltak, most tisztességes üzlethasznon és munkadíjazáson alapuló mérsékelt konzervatív-liberális polgári társadalmat akarnának felépíteni. Szerintem az elképzelésük

szerint most is a haszonmaximalizáláson és a munka alulfizetésén alapuló olyan társadalom kialakulásán fáradoznak, amely tartalmilag az ázsiai-kínaival egyezik meg. Ez pedig – miként ezt Immanuel Wallerstein írja –, ha nem lesz visszatérés egy megreformált keynesi szociális piacgazdasághoz, az euro-transzatlanti régió anarchiába süllyed, és elpusztul. Ennek bekövetkezése ellen folytatja munkáját az Egyesült Királysághoz hasonlóan az Orbán-kormány, és szerintem helyesen jár el akkor, amikor minden EU-bírálattal szemben a maga külön útját járja. Ezt igyekszik igazolni, és szerintem eredményesen, valamint tudományosan igen magas színvonalú szocio-ökonóm-politológiai megalapozással a szerzői hármasnak a Kairosz Kiadónál az elmúlt év nyarán megjelent könyve.

JEGYZETEK

- ¹ Tóth Gy. László–Lentner Csaba–Zárug Péter Farkas: *Kik támadják Magyarországot és miért?* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012.
- ² Sárközy Tamás: *A túlzások dialektikája*. Polgári Szemle, 2012/3–6., 302–327. o.
- ³ Prugberger Tamás: *A nyugat-európai és a közép-kelet-európai országok privatizációinak jogi rendezéséről*. In: Ünnepi tanulmányok Gaspárdy László professzor 60. születésnapjára. Szerk.: Cserba Lajos, Novotni Kiadó, Miskolc, 1997, 327–356. o. (A hazai forrásmegjelölésekkel 338-tól.)
- ⁴ Sárközy Tamás: *A privatizáció joga Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993.
- ⁵ Barta Judit: *Visszatérés az egypilléres nyugdíjrendszerhez*. Gazdaság és Jog, 3/2012., Prugberger Tamás: *A magyar kötelező nyugdíjrendszer reformja a magánnyugdíjpénztárak ellenében és a reform továbbvitelének a lehetősége nyugat-európai mintára*. Gazdaság és Jog, 3/2012.